

Л.О. Кирильєва, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

КОНЦЕПЦІЯ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ

Трансформація ринкових умов господарювання на сучасному етапі вимагає від керівників суб'єктів господарювання прийняття управлінських рішень щодо завоювання ринків збуту, утримання бізнес-позицій в конкурентному середовищі на основі обліково-аналітичної інформації про собівартість продукції, розрахунок якої здійснюється при застосуванні відповідного економічним умовам методу калькулювання. Сьогодні вибір методу калькулювання собівартості продукції залежить не тільки від специфіки технологічного процесу підприємства, а також від обраної стратегії управління діяльністю підприємством.

Доведено, що вибір методу калькулювання є досить складним рішенням для спеціаліста з бухгалтерського обліку, оскільки необхідно орієнтуватися у великій кількості традиційних і новітніх методів калькулювання. До традиційних методів калькулювання в залежності від специфіки діяльності підприємства та виробничого процесу відносять позамовний та попроцесний. Набирають популярності сьогодні такі методи калькулювання собівартості продукції як: за системою АВ-costing, target-costing, LC-costing, JIT-costing, калькулювання на основі ланцюга цінностей, директ- costing тощо.

Так, метод АВ-costing передбачає калькулювання собівартості бізнес-процесів або видів діяльності на рівні партії продукції, виду продукції та підприємства в цілому. Використання цього методу доречно у тому випадку, якщо на підприємстві значну вагу в виробничих витратах займають накладні витрати. Калькулювання за системою АВ-costing сприятиме більш точнішому розрахунку собівартості продукції (робіт, послуг) та забезпечить керівників управлінської ланки необхідною інформацією для цілей ціноутворення на основі витрат. В управлінській системі суб'єкта господарювання метод АВ-costing також сприяє посиленню контролю за операціями, що викликає виникнення накладних витрат, і як наслідок, надає можливість отримати більше управлінцям інформації для запобігання витрат на рівні видів діяльності або процесів.

Методичним рішенням у стратегічному управлінському обліку повинно стати формування цільової ціни на основі калькулювання собівартості продукції за методом target-costing. За системою target-costing з початку визначають прийнятну ціну нового виробу і його граничну собівартість, а вже потім проєктують сам продукт, реалізація

якого забезпечить досягнення бажаного прибутку. Шляхом відрахування з цільової ціни частини необхідного прибутку визначають величину максимально припустимої виробничої собівартості.

Інформаційну підтримку в прийнятті рішень дозволяє і система LC-costing, яка надає можливість оцінити та врахувати всі витрати за весь термін життєвого циклу продукту для того, щоб визначити, чи дозволяє отриманий від нього прибуток на етапі виробництва, покрити витрати, понесені на довиробничій та після виробничій стадіях.

Отримати найбільший ефект за рахунок скорочення витрат на зберігання запасів і на внутрішнє їх переміщення дозволить система калькулювання ЛТ-costing (just – in – time – ЛТ, «точно в строк»). Цільова спрямованість означеної системи полягає в усуненні: операцій і процесів, які не сприяють поліпшенню якості продукції; будь-яких непродуктивних витрат. Характерним для системи ЛТ-costing є те, що калькулювання собівартості виготовленої продукції здійснюють на останній операції, а витрати на виробництво за кожною стадією виготовлення продукції не обліковуються, а відображаються на початку звітнього періоду, а потім знову фіксуються в кінці звітнього періоду як витрати на виготовлену продукцію.

Найбільш перспективна для мінімізації витрат на підприємстві є калькулювання на основі ланцюга цінностей, який дозволяє оптимізувати структуру організації для цілей стратегічного обліку, побудувати ланцюжок створення вартості з найменшими виробничими витратами, використати взаємозв'язки елементів ланцюжка. Калькулювання на основі ланцюга цінностей надає можливість отримати облікову інформацію про вклад кожного виду діяльності в досягнення конкурентної переваги; а також оптимізувати витрати продовж усього ланцюжка цінностей.

Калькулювання собівартості за системою директ-costing вже є знайомою для фахівців з обліку сучасних суб'єктів господарювання. Сутність цього методу полягає в тому, що до собівартості продукції включаються тільки змінні витрати, тобто визначається «скорочена» собівартість.

Таким чином, застосування вище розглянутих методів калькулювання дозволить підприємствам організувати дієву систему стратегічного обліку, яка буде надійною платформою для прийняття своєчасних бізнес-рішень щодо підвищення ефективності господарської діяльності. Обраний метод калькулювання повинний бути обов'язково прописаний в Положенні про облікову політику для раціональної організації бухгалтерського обліку та формування управлінської звітності.